

RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-4-1-61-13
Otsuse kuupäev	18. veebruar 2014
Kohtukoosseis	Eesistuja Priit Pikamäe, liikmed Tõnu Anton, Eerik Kergandberg, Lea Kivi ja Ivo Pilving
Kohtuasi	Riigilõivuseaduse § 57 lõike 1 ja lisa 1 (1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis) põhiseaduslikkuse kontroll osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 15 977 euro 91 sendi kuni 17 575 eurot 70 senti tuli hagi esitamisel tasuda riigilõivu 1757 eurot 57 senti
Menetluse alus	Harju Maakohtu 6. novembri 2013. aasta määrus tsiviilasjas nr 2-11-27506
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

Jätta Harju Maakohtu taotlus rahuldamata.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. J. Karu ja C. Reinhardt (hagejad) esitasid 13. juunil 2011 Harju Maakohtule hagiavalduse V. Krünbergi ja E. Bergi (kostjad) vastu 16 068 euro 95 sendi ja viiviste nõudes. Hagejad tasusid hagi esitamisel sel ajal kehtinud riigilõivuseaduse (RLS) § 57 lõike 1 ja lisa 1 alusel 1757 eurot 57 senti riigilõivu. Hagejad palusid hagi tagamiseks seada kohtulik hüpoteek kostja E. Bergi kinnisasjale ning tasusid hagi tagamise taotluselt riigilõivu 28 eurot 76 senti.
2. Harju Maakohus rahuldab 25. juuni 2012. aasta otsusega tsiviilasjas nr 2-11-27506 hagi osaliselt, mõistis kostjatelt solidaarselt hagejate kasuks välja põhivõla 14 060 eurot 56 senti ja viivise 1755 eurot 19 senti ning viivise alates 26. juunist 2012 kuni kohustuse nõuetekohase täitmiseni. Maakohus jättis menetluskulud võrdeliselt hagi rahuldamisega, s.o 86% ulatuses solidaarselt kostjate kanda.
3. Kostjad esitasid 26. juulil 2012 apellatsioonkaebuse, mille Tallinna Ringkonnakohtus jättis 5. detsembri 2012. aasta otsusega tsiviilasjas nr 2-11-27506 rahuldamata ja Harju Maakohtu 25. juuni 2012. aasta otsuse muutmata ning menetluskulud ringkonnakohtus solidaarselt kostjate kanda.
4. Kostjad esitasid Tallinna Ringkonnakohtu otsuse peale 4. jaanuaril 2013 kassatsioonkaebuse, mille Riigikohus jättis 25. märtsi 2013. aasta määrusega menetlusse võtmata (asi nr 3-7-1-2-3). Kassatsioonkaebuse esitamisel tasutud kautsjoni arvas Riigikohus riigituludesse ja kassatsiooniastme menetluskulud jättis kostjate kanda.

5. Hageja J. Karu esitas 24. aprillil 2013 tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 174 lõike 1 alusel Harju Maakohtule menetluskulude rahalise kindlaksmääramise avalduse. Harju Maakohus andis 2. augusti 2013. aasta määrusega tsiviilasjas nr 2-11-27506 kostjatele õiguse esitada hageja avalduse kohta kirjalikult vastuväiteid seitsme päeva jooksul määruse kättesaamisest alates. Kostjate esindaja sai hageja avalduse avaliku e-toimiku kaudu kätte 26. augustil 2013.

6. Kostjad esitasid 2. septembril 2013 Harju Maakohtule vastuväited hageja avaldusele ja palusid kontrollida hagiavalduse esitamisel tasutud riigilõivu suuruse põhiseaduspärasust.

MAAKOHTU MÄÄRUS

7. Harju Maakohus rahuldab 6. novembri 2013. aasta määrusega tsiviilasjas nr 2-11-27506 hageja menetluskulude rahalise kindlaksmääramise avalduse osaliselt.

8. Harju Maakohus tunnistas põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis kohaldamata 1. juunist 2011 kuni 30. juunini 2011 kehtinud redaktsioonis RLS § 57 lõike 1 ja lisa 1 osas, milles tsiviilasjas hinnaga kuni 17 575 eurot 70 senti tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 1757 eurot 57 senti. Maakohus luges põhiseaduspäraseks riigilõivumääraks 814 eurot 87 senti. Maakohus lähtus riigilõivu määramisel enne 1. jaanuari 2009 kehtinud riigilõivuseadusest, mille kohaselt oleks hagejal tulnud tasuda hagilt hinnaga kuni 250 000 krooni lõivu 12 750 krooni (814 eurot 87 senti).

9. Maakohus määras hageja menetluskulude rahaliseks suuruseks 3069 eurot 33 senti, millest 843 eurot 63 senti moodustas riigilõiv (hagiavalduselt tasuda tulnud 814 eurot 87 senti + hagi tagamise avalduselt tasutud 28 eurot 76 senti) ja 2225 eurot 70 senti hageja lepinguliste esindajate kulud. Harju Maakohtu 25. juuni 2012. aasta otsuses kindlaks määratud menetluskulude jaotuse alusel mõistis maakohus kostjatelt hageja kasuks välja menetluskulud 2639 eurot 62 senti (86% hageja menetluskuludest).

10. Harju Maakohtu määrus saabus Riigikohtusse 11. novembril 2013.

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

11. **Riigikogu põhiseaduskomisjon** on seisukohal, et enne 1. juulit 2012 kehtinud riigilõivud olid põhiseadusvastased.

12. **Hageja J. Karu** arvates ei ole RLS § 57 lõige 1 ja lisa 1 asjassepuutuvad, kuna piiravad hageja kohtusse pöördumise õigust ega riiva kostja põhiõigusi. Kostja kohustus hüvitada hageja kantud menetluskulud tuleneb TsMS § 162 lõigetest 1 ja 2.

13. **Kostjate** hinnangul on RLS § 57 lõige 1 ja lisa 1 menetluskulude kindlaksmääramise avalduse lahendamisel asjassepuutuvad ja põhiseadusvastased. Kostjad nõustuvad selles osas Harju Maakohtu 6. novembri 2013. aasta määruses toodud põhjendustega.

14. **Õiguskantsler** leiab, et vaidlustatud riigilõiv oli vastuolus põhiseaduse (PS) §-ga 11 ja § 15 lõikega 1.

15. **Justiitsministri** arvates on vaidlustatud sätted põhiseadusega kooskõlas.

KOHALDAMATA JÄETUD SÄTTED

16. Riigilõivuseaduse (RT I 2010, 21, 107; RT I 25.06.2012, 3) § 57 "Hagiavalduse, avalduse ja kaebuse läbivaatamine" lõige 1:

"Hagiavalduse esitamisel tasutakse riigilõivu lähtuvalt hagihinnast käesoleva seaduse lisa 1 järgi või kindla summana."

17. Lisa 1 riigilõivuseaduse juurde „Riigilõivu täismäärad avalduse esitamise eest tsiviilkohtumenetluses (eurodes)" (1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012) väljavõte:

Tsiviilasja hind kuni, k.a	Riigilõivu täismäär
15 977,91	[---]
17 575,70	1 757,57

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

18. Säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus hindab, peab olema vaidluse lahendamisel asjassepuutuv (põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 14 lõige 2).

19. Harju Maakohus tunnistas vaidlusalused riigilõivuseaduse sätted põhiseaduse vastaseks ja jättis kohaldamata 6. novembri 2013. aasta määrusega tsiviilasjas nr 2-11-27506, vaadates läbi ja rahuldades osaliselt hageja TsMS § 174 lõike 1 alusel esitatud avaldust menetluskulude rahaliseks kindlaksmääramiseks. Kolleegium leiab, et kuivõrd kostjail ei olnud põhimenetluse ajal alust tugineda hagiavalduse esitamisel riigilõivu tasumist ettenägevate sätete põhiseadusvastasusele, oli maakohtul kohustus sätete põhiseaduspärasust kontrollida menetluskulude rahalise kindlaksmääramise avalduse lahendamisel (vt Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 12. juuni 2013. aasta otsus asjas nr 3-2-1-68-13, punkt 15; Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 7. veebruari 2014. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-38-13, punkt 22).

20. Eeltoodust lähtudes on kolleegium seisukohal, et hageja avalduse lahendamisel Harju Maakohtus olid RLS § 57 lõige 1 ja lisa 1 alates 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis asjassepuutuvad sätted osas, mis nägi ette, et hagiavalduselt hinnaga üle 15 977 euro 91 senti kuni 17 575 eurot 70 senti tuli hagi esitamisel tasuda riigilõivu 1757 eurot 57 senti.

21. Põhiõiguse riive on selle kaitseala iga ebasoodus mõjutamine (vt alates Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 6. märtsi 2002. aasta otsusest asjas nr 3-4-1-1-02, punkt 12). Hagiavalduselt riigilõivu tasumise nõue ja selle määr riivavad hagejate puhul eeskätt PS § 15 lõike 1 esimeses lauses tagatud igäihe põhiõigust pöörduda oma õiguste rikkumise korral kohtu poole (Riigikohtu üldkogu 6. märtsi 2012. aasta otsus asjas nr 3-2-1-67-11, punkt 22.1).

22. Kostja kohustus hüvitada hagejale riigilõiv, mille hageja tasus hagiavalduse esitamisel, riivab PS §-s 14 ja § 15 lõikes 1 koostoimes tagatud üldist põhiõigust tõhusale õiguskaitsele ja ausale õigusemõistmisele, mis hõlmab ka õigust ausale kohtumenetlusele, sh kohtumenetluse poolte protsessuaalsele võrdsusele (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 7. veebruari 2014. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-38-13, punktid 25–26). Kui hageja puhul avaldab riigilõiv otseselt takistavat mõju kohtusse pöördumisel, võib riigilõiv avaldada heidutavat mõju ka kostjale. Kostja peab pooltevahelise vaidluse kohtusse jõudes arvestama, et juhul, kui ta jääb vaidluses alla, jäävad tema kanda kohtukulud, sealhulgas riigilõiv. Kohtuvaidluses kaotajaks jäämise korral riigilõivu kandmist saab kostja vältida üksnes siis, kui vaidlus ei jõuagi kohtusse. Seega riivab riigilõiv kui eelkõige hageja jaoks mõeldud menetluslik takistus ka kostja põhiõigust sellele, et tema õigusi puudutav vaidlus saaks kohtus ausas menetluses õiglase lahenduse (Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 7. veebruari 2014. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-38-13, punkt 27).

23. Ülemäärase riigilõivu väljamõistmine vähendab kostja vara ning takistab selle vaba kasutamist, riivates seega ka PS §-s 32 tagatud omandipõhiõigust (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 12. septembri 2013. aasta otsus kohtuasjas nr 3-4-1-26-13, punkt 18).

24. Riigikohus on leidnud, et tsiviilkohtumenetluses on riigilõivu esmaseks eesmärgiks tagada, et toiminguosaline hüvitaks riigi tehtava avalik-õigusliku toimingute kulutused kas täielikult või

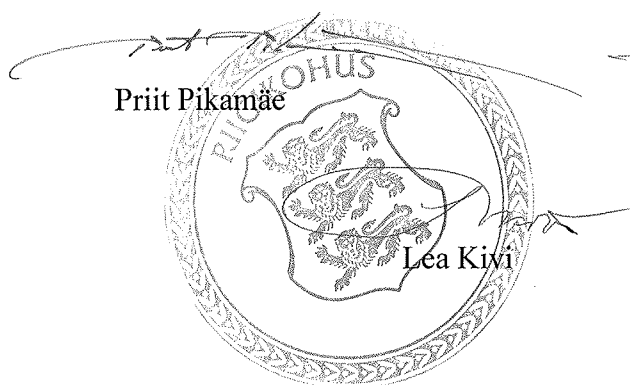
osaliselt. Lisaks sellele on riigilõivu eesmärk ka põhjendamatute ja pahatahtlike kaebuste esitamise vältimine ehk menetlusökoonomia (vt Riigikohtu üldkogu 12. aprilli 2011. aasta otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-62-10, punktid 44 ja 45).

25. Kolleegium leiab, et õigusemõistmise kulude kandmises osalemine on PS §-s 14 ja § 15 lõikes 1 tagatud üldise põhiõiguse tõhusale õiguskaitsele ja ausale õigusemõistmisele riiveks legitiimne eesmärk ja seda ka juhul, kui hinnatakse, kas kostja kohustus hüvitada hagejale hagi esitamisel tasutud riigilõiv on põhiseaduspärane. Kolleegiumi hinnangul pole riive eesmärgina välistatud ka menetlusökoonomia, kuivõrd ka kostja puhul võib riigilõiv avaldada heidutavat mõju ja ära hoida põhjendamatute vaidluste kohtusse jõudmise (Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 7. veebruari 2014. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-38-13, punkt 31).

26. Riigikohtu üldkogu on leidnud, et põhiseadusega oli kooskõlas praegu vaidluse all olevast riigilõivu määrast (1575 eurot 57 senti) oluliselt suurem riigilõivu määr 35 000 krooni, mida tuli tasuda 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis RLS § 56 lõike 1 ja lisa 1 alusel hagiavalduselt tsiviilasjas hinnaga üle 300 000 krooni kuni 350 000 krooni. Üldkogu oli seisukohal, et 35 000 krooni suuruse riigilõivumääraga põhjustatud riive kohtusse pöördumise põhiõigusele on mõõdukas (Riigikohtu üldkogu 21. jaanuari 2014. aasta otsus kohtuasjas nr 3-4-1-17-13, punkt 43). Kolleegium lähtub üldkogu sellest seisukohast ja leiab praeguses asjas, et hagiavalduselt hinnaga üle 15 977 euro 91 senti kuni 17 575 eurot 70 senti nõutud riigilõiv 1575 eurot 57 senti on menetlusökoonomia ja õigusemõistmise kulude kandmises osalemise eesmärgi tagamisel sobiv, vajalik ja mõõdukas abinõu.

27. Asunud seisukohale, et riigilõivu määr 1575 eurot 57 senti on põhiseaduspärane, jätab kolleegium PSJKS § 15 lõike 1 punkti 6 alusel rahuldamata Harju Maakohtu taotluse tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks RLS § 57 lõike 1 ja lisa 1 (1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis) osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 15 977 euro 91 senti kuni 17 575 eurot 70 senti tuli hagi esitamisel tasuda riigilõivu 1757 eurot 57 senti.

28. Hageja J. Karu on vaidlustanud Harju Maakohtu 6. novembri 2013. aasta määruse tsiviilasjas nr 2-11-27506 hageja menetluskulude kindlaksmääramise taotluse rahuldamata jäetud osas ringkonnakohtus (TsMS § 178 lõige 2). Seega on menetluskulude kindlaksmääramise menetlus veel pooleli ja ringkonnakohus saab kulude kindlaksmääramisel arvestada Riigikohtu lahendit.

Priit Pikamäe

Tõnu Anton

Lea Kivi

Eerik Kergandberg

Ivo Pilving